

Sammendrag:

Miljøplager i Norge 1997 – 2001

SFT er som grunnlag for sitt arbeid med miljøovervåking opptatt av å få fram nasjonale data både om faktiske miljøbelastninger og om befolkningens opplevelse av miljøproblemer og hvordan dette utvikler seg over tid. Folks reaksjoner på miljøbelastninger har med trivsel og helse i vid forstand å gjøre og kan supplere kunnskap om direkte helsevirkninger.

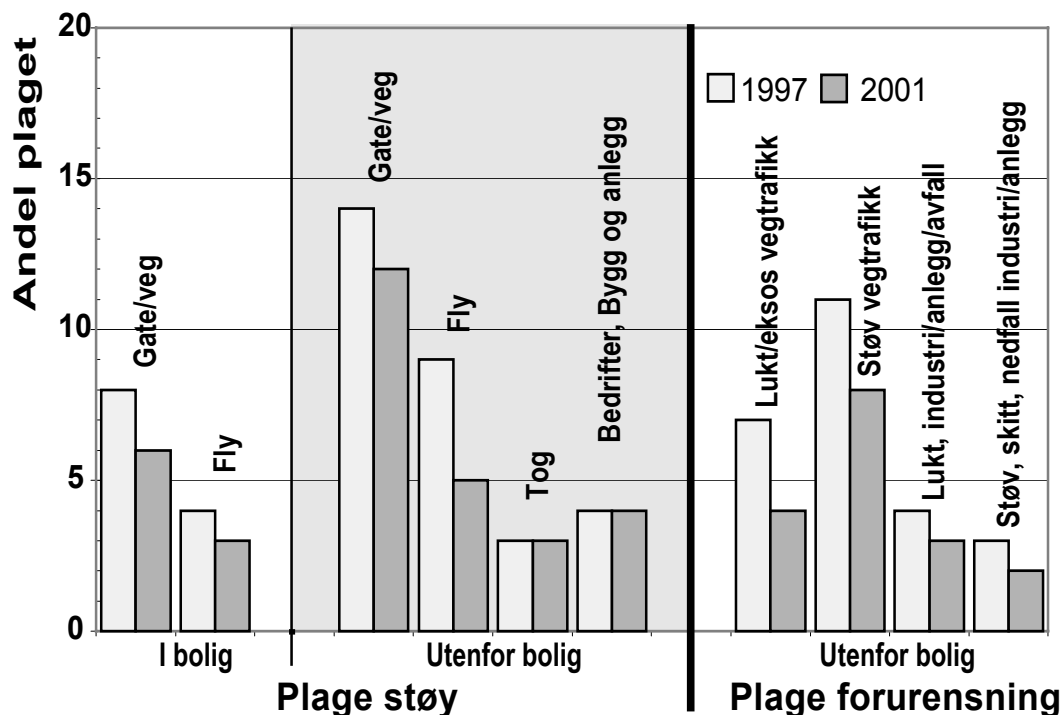
De nasjonale levekårundersøkelsene (LKU) som Statistisk sentralbyrå (SSB) gjennomfører hvert 4. år er egnet til å gi et oversiktsbilde av folks opplevelse av støy og luftforurensninger. I dette prosjektet er data om befolkningens opplevelse av miljøproblemer i bomiljøet fra LKU 2001 analysert og sammenholdt med data fra tidligere undersøkelser, spesielt LKU 1997.

1.1 Vegtrafikken er det mest plagsomme miljøproblemet

I LKU spør en vanligvis først om folk er utsatt for det aktuelle problem. Deretter blir de som oppgir at de er utsatt spurt om hvorvidt og i hvilken grad de er plaget.

Hoveddelen av befolkningen, rundt 90 prosent, er ikke utsatt for de støy- eller forurensningstyper LKU har spørsmål om. Avhengig av hvilket miljøproblem en ser på, er fra 2 til 12 prosent noe eller meget plaget, se figur S1.

Undersøkelsen dokumenterer klart at vegtrafikken er kilde til de miljøproblemer som flest mennesker i Norge er plaget av. 12 prosent var noe eller meget plaget av vegtrafikkstøy ute ved boligen, mens tilsvarende andel for fly var 5 prosent. Støy fra tog og industri/anleggsvirksomhet plaget færre, 3 – 4 prosent.

TØI rapport 592/2002

Figur S.1: Andel i hele befolkningen som var noe eller meget plaget av ulike miljøproblemer i 1997 og 2001, LKU 1997 (N=3361) og LKU 2001 (N=3250). Prosent.

Folk er mer plaget av støy når de oppholder seg ute ved boligen enn støy inne. Dette gjelder både fly- og vegtrafikkstøy. Videre ser det ut til at støy fra trafikken er mer plagsomt enn luftforurensning fra samme kilde, når en oppholder seg ute ved boligen.

Ettersom det ikke er alle personer som berøres av de ulike miljøproblemene, kan det også være interessant å se på graden av plage blant de som er utsatt for de respektive miljøulempene – se figur S.2. I stor grad er det slik at de som utsettes for et miljøproblem også er plaget. I 2001 var for eksempel omkring halvparten av de som var utsatt for vegtrafikk inn i boligen noe eller meget plaget av dette.

1.2 Færre var plaget av miljøproblemer i 2001 enn i 1997

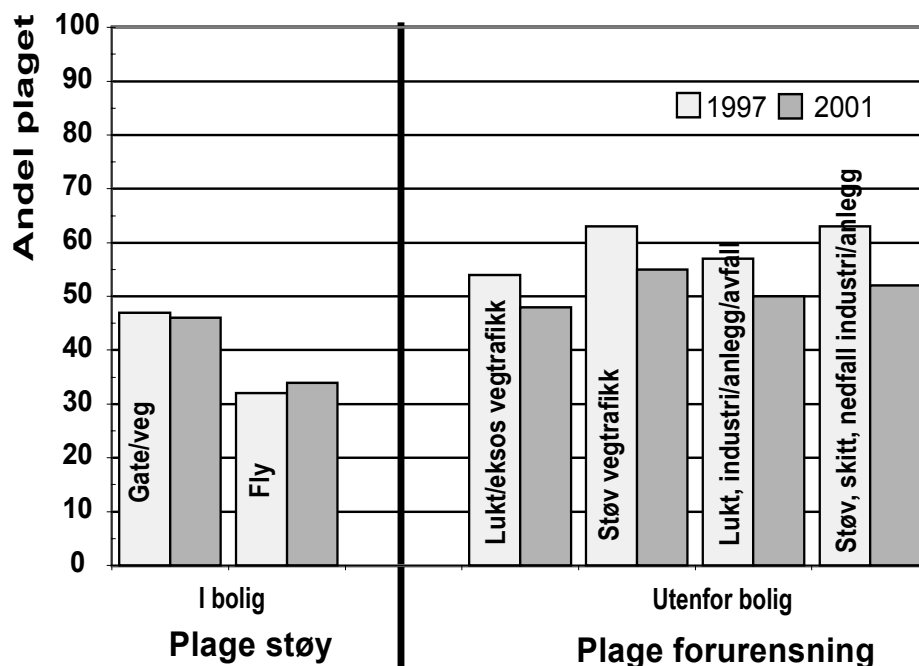
Fra 1997 til 2001 ble den norske befolkningens plager av miljøproblemer vesentlig redusert, se figur S.1. Nedgangen er størst for flystøy (49 %) og for lukt/eksos fra vegtrafikk (43 %) ute ved bolig. Andelen som plages av støy fra tog og industri ute ble ikke vesentlig endret. Nedgangen gjelder både de fleste landsdeler og steder med ulik størrelse. Men bildet er ikke entydig. Der er store variasjoner og på enkelte steder er det også flere som er plaget i 2001 enn det var i 1997.

Med unntak av flystøy inne i bolig, er det nå også færre blant de som er utsatt som plages av problemet, se

figur S.2. Vi kan ikke si om dette skyldes at det nivå folk ble utsatt for ligger lavere i 2001 enn i 1997, eller om andre forhold spiller inn som for eksempel endrede holdninger, erfaringer eller endret generell fokus på miljøspørsmål i media. At noe flere av de som er utsatt for flystøy nå er plaget, kan ha sammenheng med flyttingen av Oslo hovedflyplass til Gardemoen. Dette har medført nye støyplager for folk som ikke tidligere hadde denne belastningen.

For utslipp til luft, gir SFT og SSBs utslippsregnskap årlige tall for en rekke stoffer og også en del opplysninger på kommune- eller fylkesnivå. Hovedtendensen i utviklingen fra 1997 til 2000 er helt klart at luften er blitt mindre forurenset. Dette gjelder de fleste stoffer av betydning for luftkvaliteten i lokalmiljøet. Selv om vi ikke kjenner den belastning den enkelte var utsatt for i 2001, er luftmiljøforbedringene en sannsynlig forklaring på at folk er mindre plaget i 2001 enn i 1997.

Vi vet ikke hvordan støynivået i Norge har endret seg i perioden 1997 – 2001. Vi vet imidlertid at det er gjennomført flere tiltak som har redusert støynivået. Det er dokumentert at de plager folk oppgir som regel samsvarer godt med den belastning de utsettes for. Det er derfor rimelig å anta at reduksjonen i støyplage henger sammen med gjennomførte tiltak. F.eks er flyttingen av Fornebu til Gardemoen, som avlastet en rekke mennesker i et tett befolket området, trolig alene nok til å forklare reduksjonen i flystøyplage ute (fra 9 – 5%).

TØI rapport 592/2002

Figur S.2: Andel av de som oppga at de var utsatt for ulike miljøproblemer som var noe eller meget plaget i 1997 og 2001. LKU 1997 (N=3361) og LKU 2001 (N=3250). Prosent.

1.3 Bosted og boligtype betyr mest for folks grad av plage

Folks miljøopplevelse og reaksjoner på miljøproblemer avhenger både av faktisk miljøbelastning, kjennetegn ved bosted, bomiljø og bolig samt forskjellige individuelle kjennetegn eller egenskaper. Vanligvis betyr den faktiske miljøbelastningen mest, men dette har LKU ikke data om.

Det er store forskjeller mellom befolkningsgrupper, og da særlig for støy- og luftforurensningsproblemer knyttet til vegtrafikken. Hvor folk bor, som kan antas å være mest direkte knyttet til belastning, har større betydning for miljøplager enn sosiodemografiske kjennetegn. Det er klare forskjeller mellom landsdeler, steder med ulik størrelse og ulike hustyper. At bosted har betydning, kan også illustreres av at de som er plaget i større grad enn andre ønsker å flytte de nærmeste årene og at dette ønsket øker med bostedets størrelse. Men analysene viser også at kvinner, de som ikke har barn og de ikke yrkesaktive er mer plaget av miljøproblemer enn andre grupper.

Når det gjelder vegtrafikkens miljøproblemer, er det størst sannsynlighet for at de som bor i Oslo/Akershus og Trøndelagsfylkene eller på større steder er plaget. For vegtrafikkstøy er det stedets størrelse og dermed trafikkmengden som spiller inn. For opplevelsen av flystøy, jernbanestøy og for de ulike typer luftforurensning spiller både faktisk lokalisering av ulike kilder og klima inn.

Tabell S.1: Antall personer i Norge totalt og > 16 år som var plaget (noe/meget henholdsvis lite /noe/meget plaget) av ulike miljøproblemer, beregnet ut fra andel plagede i LKU 2001. Alle tall i 1 000 kr.

Miljøproblem	LKU 2001, > 16 år		LKU 2001, alle	
	Noe/meget plaget	Lite/noe/meget plaget	Noe/meget plaget	Lite/noe/meget plaget
Støy fra vegtrafikk				
Inne i bolig	213	399	270	506
Ute ved bolig	457	1.004	540	1.275
Støy fra fly				
Inne i bolig	102	225	130	286
Ute ved bolig	180	503	229	639
Støy fra andre kilder ute				
Støy fra tog	78	210	98	266
Støy fra bedrifter/bygg/anlegg	117	286	148	363
Forurensning fra vegtrafikk				
Eksos/lukt	144	252	183	320
Støv/skitt	270	429	342	543
Forurensning fra industri/anlegg				
Lukt	110	209	140	265
Støv, skitt, nedfall	72	131	92	166
Samlet støyplage inne	284	540	360	686
Samlet støyplage ute	642	1.356	815	1.721
Total forurensning ute	420	685	532	869

Sannsynligheten for at en skal være plaget av forurensning fra industri/anlegg er noe større i Agderfylkene og Rogaland enn i andre deler av landet.

Hvilken hustype en bor i, er av særlig betydning for opplevelsen av vegtrafikken. Dette har sannsynligvis sammenheng med at bygårder i større grad enn andre boligtyper ligger på steder med mye trafikk. De ligger gjerne også nærmere vegen/gaten enn eneboliger og andre småhus. Vi finner også at de som har enkeltglass i vinduene er særlig plaget av støy og at dette gjelder flere av de som bor i bygårder enn gjennomsnittet for befolkningen.

1.4 815.000 nordmenn er plaget av støy ute

Støy er det miljøproblem som rammer flest personer i Norge. Ut fra LKU har vi beregnet at ca 815.000 nordmenn er noe og meget plaget av støy ute ved boligen, mens ca 700.000 er plaget (lite, noe eller meget) når de oppholder seg inne i boligen, se tabell S.1. Vegtrafikken er kilde til de største støyproblemene, og medfører også støv og eksosluft. I 2001 var i alt ca 532.000 personer plaget av luftforurensning ute ved boligen. Vel en halv million var lite, noe eller meget plaget av støv/skitt fra vegtrafikken, hvorav 342.000 var noe eller meget plaget. Antallet som var noe eller meget plaget av utslipp fra industri lå lavere, rundt 188.000 personer.

Målet om å redusere den samlede støyplagen i Norge er relatert til en indikator for samlet støyplage benevnt SPI. SPI angir summen av all utendørs støyplage i landet. SPI tar med støy fra ulike kilder og tar også hensyn til graden av plage. Vi har beregnet antall SPI-enheter i Norge ut fra LKU 2001. Avhengig av beregningsmåte og verdisetting av de ulike plagekategorier finner vi at den samlede støyplagen utgjør fra 1,0 – 2,5 millioner SPI-enheter. Tallet ligger noe høyere enn SFTs beregninger fra 1999 som viser en samlet SPI-mengde på 0,6 mill. Dette kan ikke tas til inntekt for at støyplagen er økt, men skyldes ulik beregningsmåte og -grunnlag.

1.5 Halvparten av befolkningen er plaget av ett eller flere miljøproblemer

Folks opplevelse av ett bestemt miljøproblem avhenger av om de i tillegg er belastet med andre miljøproblemer. I 2001 var nesten halvparten av befolkningen (45%) lite, noe eller meget plaget av ett eller flere miljøproblem. 16 prosent var lite, noe eller meget plaget av ett problem, 13 prosent av to problemer og de resterende 15 prosent av tre eller flere miljøproblemer.

Figur S.3 viser hvor mange som var plaget av ulike kombinasjoner av miljøproblemer. Også her ser vi at støy ute oppleves som mer plagsomt enn støy inne og luftforurensning ute. Utendørs støyplage gir dermed et vesentlig bidrag til den totale miljøplage. Hvis vi ekskluderer støyplage ute, synker den samlede

miljøplage, eller andelen i befolkningen som er plaget av ett eller flere miljøproblemer fra 45 til 29 prosent.

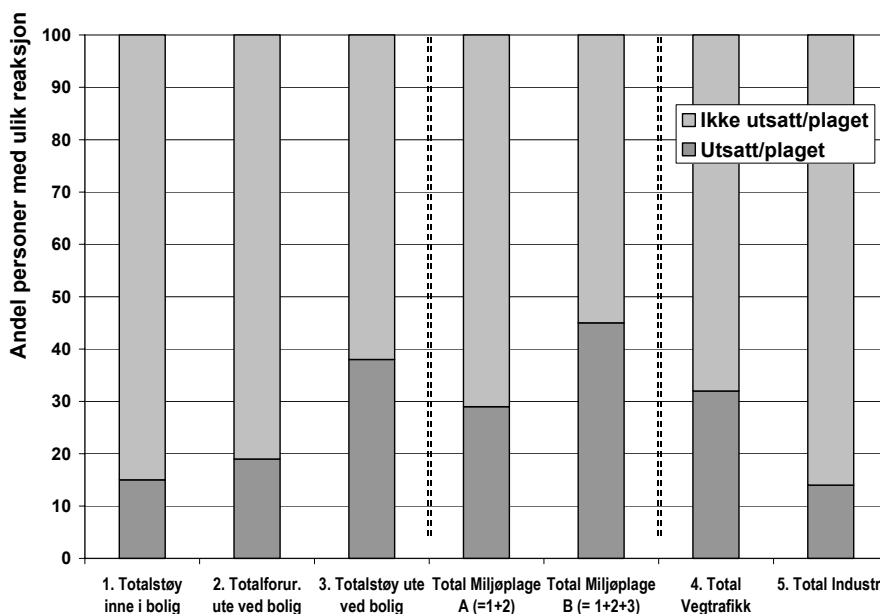
LKU viser også at det er svært vanlig å være plaget av flere miljøproblemer samtidig.

Ut fra LKU 2001 var i alt ca 2 millioner mennesker i Norge plaget av ett eller flere miljøproblemer der de bor, se tabell S.2. Vegtrafikken er det klart dominerende lokal-miljøproblemet. Ca 1,5 millioner nordmenn var i 2001 plaget av støy eller forurensning fra vegtrafikk. Tilsvarende tall for industri- og anleggsvirksomhet var på vel 600.000 personer. Den største utfordringen for det lokale miljøforbedringsarbeid i årene framover, er derfor uten tvil knyttet til å begrense støy – og luftforurensningsbidragene fra vegtrafikken.

Tabell S.2: Antall personer i Norge totalt og > 16 år som er plaget (lite, noe eller meget) av ulike kombinasjoner av miljøproblemer, beregnet ut fra andel plagede i LKU 2001. Alle tall i 1.000

Samlemål for miljøplage	LKU 2001, > 16 år	LKU 2001, Alle
	Lite/noe/meget plaget	Lite/noe/meget plaget
Plage av problemer fra vegtrafikk	1.145	1.453
Plage av problemer fra industri	495	628
Total plage av støy inne og forurensning ute	1.027	1.303
Total plage av støy inne, støy ute og forurensning ute	1.596	2.026

TØI rapport 592/2002

TØI rapport 592/2002

Figur S.3: Samlet andel i befolkningen i 2001 som var lite, noe eller meget plaget av ulike kombinasjoner av miljøproblemer, LKU 2001. Prosent